

ΤΟ ΔΑΣΟΣ, ΑΦΟΡΜΗ ΓΙΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

ΔΕΛΗΜΠΑΝΙΔΟΥ Γ.¹, ΡΑΠΤΗΣ Γ.², και ΤΣΑΝΗ Π.³

¹Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας Γιαννιτσών, ²Διεύθυνση Α΄θμιας Εκπαίδευσης Ν. Πέλλας,
³6^ο Δ.Σ. Έδεσσας
e-mail: geogeoed@otenet.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή έχει σα σκοπό να παρουσιάσει ένα προαιρετικό πρόγραμμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με τίτλο «Το δάσος, αφορμή για καλλιτεχνική δημιουργία», το οποίο πραγματοποιήθηκε το σχολικό έτος 2004-2005 από το 6^ο Δημοτικό Σχολείο Έδεσσας. Το θέμα επιλέχθηκε με βάση συγκεκριμένα κριτήρια όπως η ύπαρξη δασών στην περιοχή, η επαφή των μαθητών με λογοτεχνικά κείμενα που έχουν συχνές αναφορές στο δάσος και το γεγονός ότι το δάσος μπορεί να αποτελέσει πηγή έμπνευσης για δημιουργική έκφραση. Με δεδομένο ότι το δάσος είναι ένας προσφιλής χώρος μέσα στον οποίο εκτυλίσσονται πολλές ιστορίες και παραμύθια ή στον οποίο αναφέρονται πολλά ποιήματα, η προσοχή μας εστιάστηκε όχι τόσο στην πανίδα και τη χλωρίδα του, όσο στη σχέση του με την τέχνη. Βασικός στόχος ήταν να διαπραγματευθούμε ένα θέμα περιβαλλοντικής αγωγής μέσα από τη λογοτεχνία και την τέχνη, που είναι συνήθως αντικείμενα παραγκωνισμένα μέσα στο αναλυτικό πρόγραμμα του δημοτικού σχολείου. Το θέμα προσεγγίστηκε διαθεματικά αλλά και διεπιστημονικά, γεγονός που διαφαίνεται και στη σύνθεση της παιδαγωγικής ομάδας στην οποία συμμετείχαν μια δασκάλα, ένας καθηγητής Φ.Α, μια καθηγήτρια Αγγλικών και μια καθηγήτρια Μουσικής. Οι δεξιότητες που καλλιεργήθηκαν είχαν σχέση με τη Γλώσσα (Ελληνική και Αγγλική), τη Μουσική, τη Φυσική Αγωγή, τη Μελέτη Περιβάλλοντος, το Θέατρο, τα Τεχνικά και τις Νέες Τεχνολογίες. Επίσης, σημαντική θεωρείται η καλλιέργεια και απόκτηση κοινωνικών δεξιοτήτων μέσα από τη συνεργασία των μαθητών και εκπαιδευτικών σε ζευγάρια ή ομάδες καθώς και η ανάπτυξη πρωτοβουλιών.

DELIBANIDOU G.¹, RAPTIS G.², and TSANI P.³

¹S.C.S.of Giannitsa, ²Directorate of Primary Education, ³6th Primary School of Edessa
e-mail: geogeoed@otenet.gr

ABSTRACT

The purpose of the specific article is to present an optional environmental project entitled 'The forest, a cause for artistic creation', which was realized during the school year 2004-2005 by the 6th Elementary School of Edessa. The subject was chosen after taking into consideration certain criteria like the existence of several forests in the area, the contact of students with literary works that refer to the forest quite often and the fact that the forest can become a source of inspiration for creative expression. Given the fact that the forest is a valued place into which many stories and fairy tales happen or to which many poems refer, our attention was focused not so much on its flora and fauna but on its relation with art. The basic aim was to negotiate a theme of environmental education through literature and art, subjects which are usually superseded within the curriculum of elementary education. The subject was approached cross-curricularly and cross-scientifically, a fact which can also be observed in the composition of the pedagogical team, where an elementary school teacher, a P.E. teacher, an English teacher and a Music teacher participated. The skills which were cultivated were related to Language (Greek and English), Music, P.E., Environmental Study, Drama, Art and New Technologies. Equally important was the cultivation and acquisition of social skills through the co-operation of students and teachers in groups or pairs, as well as the development of initiatives.

Λέξεις κλειδιά: δάσος, έρευνα, διασκέδαση, έμπνευση, δημιουργική έκφραση

1. ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΘΕΜΑΤΟΣ

Το βασικό κριτήριο επιλογής του συγκεκριμένου θέματος ήταν η ύπαρξη δασών στην περιοχή τα οποία πολύ συχνά επισκέπτονται οι μαθητές σε οργανωμένες επισκέψεις με το σχολείο και τα οποία αποτελούν ένα χώρο αναψυχής για τα παιδιά. Επιπλέον, προέκυψε από συζήτηση μαζί τους πως σε πολλές από τις αγαπημένες τους ιστορίες το δάσος αποτελεί το χώρο όπου διαδραματίζεται η δράση ή αποτελεί βασικό σημείο αναφοράς. Θεωρήθηκε, λοιπόν, καλή αρχή για παραπέρα ενασχόληση με το θέμα μια και, όπως αναφέρει ο Gardner (1999), ο βασικός στόχος των εκπαιδευτικών του Δημοτικού Σχολείου θα πρέπει να είναι να ενθουσιάζουν τους μαθητές τους, να τους δημιουργούν την περιέργεια και να παρέχουν κίνητρα για νέα θέματα. Επιπλέον, ο Huck (στους Hickman & Cullinan, 1989) θεωρεί πως η εκπαίδευση δεν πρέπει να ασχολείται μόνο με τον εγκέφαλο, αλλά και την καρδιά· έτσι, ενώ τα περισσότερα μαθήματα στο σχολείο σχετίζονται με τη γνώση, η λογοτεχνία απευθύνεται στο συναίσθημα. Συνδυάσαμε λοιπόν ένα θέμα περιβαλλοντικής αγωγής με τη λογοτεχνία και την τέχνη, προσπαθώντας ώστε οι γνώσεις και η ευαισθητοποίηση για το δάσος να περάσουν μέσα από το συναίσθημα των μαθητών και εκπαιδευτικών.

2. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Οι στόχοι που τέθηκαν θα μπορούσαν να χωριστούν στις ακόλουθες κατηγορίες και συνοψίζονται ως εξής:

Γνωστικοί

Οι μαθητές:

- ✓ Να γνωρίσουν διάφορες μορφές λογοτεχνίας (θέατρο, ποίηση, πεζός λόγος) με άξονα το συγκεκριμένο θέμα
- ✓ Να ενεργοποιήσουν ή να αποκτήσουν διάφορες τεχνικές αναζήτησης και έρευνας (γραπτές πηγές, διαδίκτυο)
- ✓ Να παρατηρήσουν με λεπτομέρεια το δάσος, να καταγράψουν φαινόμενα, εικόνες και ήχους και να τα αναπαράγουν στην τάξη (εικαστικά, μουσικά, θεατρικά, κινητικά)
- ✓ Να ερευνήσουν το θέμα μέσα από διαφορετικά μαθήματα (Μουσική, Αγγλικά, Γλώσσα, Μελέτη Περιβάλλοντος, Φυσική Αγωγή, Τεχνικά, Θέατρο)
- ✓ Να γνωρίσουν τη χλωρίδα και πανίδα του δάσους
- ✓ Να κατανοήσουν τη σημασία του δάσους ως πηγή ζωής και να αντιληφθούν τους κινδύνους που υπάρχουν για τη γη από την καταστροφή των δασών
- ✓ Να προτείνουν λύσεις για τη σωτηρία του

Συναισθηματικοί

- ✓ Η χαρά της συμμετοχής για όλα τα παιδιά, χωρίς άγχος για την καλή επίδοση στα μαθήματα
- ✓ Η δυνατότητα που παρέχεται σε όλους να ξεχωρίσουν, ο καθένας για κάτι διαφορετικό (κίνηση, θέατρο, μουσική, ζωγραφική, ξένη γλώσσα κ.α.)
- ✓ Η υιοθέτηση στάσεων και συμπεριφορών θετικών προς το περιβάλλον
- ✓ Η ανάπτυξη της σχέσης με τη λογοτεχνία και την τέχνη, που είναι συνήθως αντικείμενα παραγκωνισμένα μέσα στο αναλυτικό πρόγραμμα του δημοτικού σχολείου

Ψυχοκινητικοί

- ✓ Η άσκηση αποκτά άλλη διάσταση μέσα από μίμηση ζώων, φυτών, καιρικών φαινομένων μέσα στο δάσος
- ✓ Η σωματική έκφραση μέσα από την εμπλοκή τους σε δραματοποίηση και πρόβες για την παρουσίαση θεατρικού έργου απελευθερώνει και τα πιο ντροπαλά παιδιά.

Επίσης σημαντικοί θεωρούνται και οι επιπλέον στόχοι:

- ✓ Το γεγονός ότι γνωρίζουν με λεπτομέρεια τις ομορφίες της περιοχής τους, τους διδάσκει να είναι υπεύθυνοι ενήλικες που θα προστατεύουν αυτά που έχουν και θα προσπαθούν να τα διατηρήσουν σε καλή κατάσταση
- ✓ Η ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ τους και της δημιουργικής δράσης
- ✓ Η εξοικείωσή τους με τις νέες τεχνολογίες (ηχογράφηση με MP3, βίντεο, χρήση υπολογιστών, χρήση ψηφιακής φωτογραφικής μηχανής)

3. ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η υλοποίηση του προγράμματος ξεκίνησε με έρευνα που έγινε από τους μαθητές και τους υπεύθυνους εκπαιδευτικούς, κατά τη διάρκεια της οποίας καταγράφηκαν τα βιβλία που έχουν σα θέμα ή εκτυλίσσονται σε ένα δάσος, ενεργοποιώντας και καλλιεργώντας τις τεχνικές αναζήτησης γραπτών πηγών στους μαθητές. Επιλέχθηκαν τα πιο ενδιαφέροντα από αυτά και στη συνέχεια οι μαθητές τα επεξεργάστηκαν με τη βοήθεια των εκπαιδευτικών. Οι δραστηριότητες που προγραμματίστηκαν βασίστηκαν τόσο στις προτιμήσεις των μαθητών όσο και στην οργάνωσή τους από τους εκπαιδευτικούς ώστε να είναι αποτελεσματικές (Fisher, 1996). Μέσα στην τάξη αναπτύχθηκαν οι βασικοί άξονες του προγράμματος από τα μέλη της Περιβαλλοντικής ομάδας με ανάλογες παρουσιάσεις.

Στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκε η παρατήρηση πεδίου και καταγραφή στοιχείων (κυρίως ήχων και εικόνων) από τους μαθητές και εκπαιδευτικούς. Η βιωματική αυτή προσέγγιση συνάδει με το γεγονός ότι η γνωστική ανάπτυξη των παιδιών -σε αντίθεση με τη σωματική- δε μπορεί να πραγματοποιηθεί αν δεν δοθούν οι ανάλογες εκπαιδευτικές εμπειρίες που βασίζονται στην προσωπική εμπειρία (Blenkin & Kelly, 1996).

Οι επιμέρους τρόποι εργασίας που χρησιμοποίησαν οι εκπαιδευτικοί μέσα στην τάξη ήταν ανάλογοι με τις δραστηριότητες (καταιγισμός ιδεών, παιχνίδι, αυτοσχεδιασμός και κινητική έκφραση, θεατρικό παιχνίδι, ομαδικές και ατομικές κατασκευές). Οι μαθητές εργάστηκαν κυρίως κατά ομάδες ή ζευγάρια, γεγονός που διευκόλυνε τη συνεργασία και τη δημιουργία ομαδικού πνεύματος. Χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικά υλικά και ερεθίσματα, δόθηκε ο κατάλληλος χρόνος και χώρος ώστε να εξερευνήσουν το θέμα, όπως αναφέρει και η Fisher (1996).

Χρησιμοποιήθηκε κυρίως η μέθοδος project για τη σύνθεση και παρουσίαση πληροφοριών και δραστηριοτήτων, μια και αυτός ο τρόπος επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να δημιουργούν δραστηριότητες διαθεματικού χαρακτήρα και να θέτουν 'προβλήματα' τα οποία μπορεί να δέχονται περισσότερες από μία 'λύσεις'. Από την άλλη, οι μαθητές έχουν την ελευθερία να επιλέγουν διαφορετικές στρατηγικές και προσεγγίσεις. Έτσι εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία πιο ενεργά και μαθαίνουν να προσεγγίζουν τα προβλήματα με ανοιχτό μυαλό (4teachers.org, 2006).

Παράλληλα, ανακαλύπτουν και καλλιεργούν -σύμφωνα με τον Gardner (1983)- τις διαφορετικές ευφυΐες που κατέχει ο καθένας, μία από τις οποίες, η νατουραλιστική, έχει άμεση σχέση με το περιβάλλον και πώς ο άνθρωπος το προσεγγίζει. Επιπλέον, οδηγούν τους μαθητές προς την αυτονομία, ένα βασικό χαρακτηριστικό που θα τους δώσει τη δυνατότητα να συνεχίσουν να εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους για όλη τους τη ζωή (Blenkin & Kelly, 1996).

4. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Για την ολοκλήρωση του προγράμματος πραγματοποιήθηκε μια σειρά δραστηριοτήτων στο χώρο του σχολείου (τάξεις, γυμναστήριο, αυλή), στο κοντινό δάσος, στο κοντινό πάρκο των καταρρακτών και στο κινηματοθέατρο της πόλης.

Στην αρχή του προγράμματος πραγματοποιήθηκε ερευνητική εργασία στη βιβλιοθήκη του σχολείου για ανακάλυψη βιβλίων που έχουν σχέση με το δάσος. Αναφέρονται ενδεικτικά κάποια από αυτά:

Κοκκινোসκουφίτσα

Η Χιονάτη και οι επτά νάνοι

Χάνσελ και Γκρέτελ (Αδελφοί Γκριμμ)

Ο Πέτρος και ο Λύκος (Σεργκέι Προκόπιεφ)

Ο Λύκος ξαναγύρισε (Geoffroy de Pennart)

Όνειρο Καλοκαιρινής Νύχτας (William Shakespeare)

Τα τρία μικρά λυκάκια (Ευγένιος Τριβιζάς)

Περπατώ εις το Δάσος (Στέλλα Μιχαηλίδου)

Τα ψηλά βουνά (Ζαχαρίας Παπαντωνίου)

Ο Ρομπέν των Δασών

Μύθοι του Αισώπου

Το αλφαβητάρι της Φύσης (Φραγκιά Μαρία)

Οι μαθητές, ανάλογα με την ηλικία τους, ασχολήθηκαν με κάποια από αυτά και τα επεξεργάστηκαν, δημιουργώντας τις δικές τους ιστορίες και δίνοντας τη δική τους άποψη και εικονογράφηση. Αποφασίσαμε επίσης να παρουσιάσουμε το 'Όνειρο Καλοκαιρινής Νύχτας' του Shakespeare σε θεατρική παράσταση στο τέλος της χρονιάς. Στην ομάδα συμμετείχαν μαθητές των τριών τελευταίων τάξεων του σχολείου και οι πρόβες γινόταν εκτός διδακτικού ωραρίου. Επιπλέον, στο μάθημα της αγγλικής γλώσσας, αναλύθηκαν και προσεγγίστηκαν αυθεντικά κομμάτια του συγκεκριμένου θεατρικού έργου, καθώς και ιστορίες και ποιήματα τα οποία οι μαθητές κλήθηκαν να κατανοήσουν και στο τέλος να γράψουν δικά τους ή παραλλαγές αυτών που διάβασαν.

Επισκεφθήκαμε το κοντινό δάσος με την ονομασία '1000 Πεύκα' -σε δύο διαφορετικές εποχές, χειμώνα και άνοιξη- καταγράψαμε ήχους και εικόνες, συγκεντρώσαμε υλικό για να χρησιμοποιήσουμε για κατασκευή καλλιτεχνημάτων, μουσικών οργάνων, σκηνικών, συναντήσαμε επαγγελματίες που συνδέονται με το δάσος (φωτ. 1 και 2). Κάποια από τα μουσικά όργανα αλλά και τις ηχητικές μιμήσεις των ζώων του δάσους τα χρησιμοποιήσαμε κατά τη διάρκεια της παράστασης στο τέλος του προγράμματος, αφού προηγήθηκε αυτοσχεδιασμός και προετοιμασία στην ώρα της Μουσικής. Επιπλέον, δημιουργήθηκαν χορωδία και ορχήστρα, οι οποίες συμμετείχαν με τραγούδια και εφέ στη θεατρική παράσταση.

Φωτογραφία 1

Φωτογραφία 2

Κάναμε έρευνα για πίνακες ζωγραφικής (διαδίκτυο, βιβλία) που απεικονίζουν το δάσος, συζητήσαμε για τα διαφορετικά συναισθήματα που προκαλούν. Αναφερθήκαμε στη χλωρίδα και πανίδα του δάσους και έγινε μουσικοκινητική και ηχητική αναπαράσταση των ζώων και των καιρικών φαινομένων στο δάσος με αναφορά και στις διαφορές που παρατηρούνται τις δύο διαφορετικές εποχές που το επισκεφθήκαμε (φωτ. 3, 4).

Φωτογραφία 3

Φωτογραφία 4

Προετοιμάσαμε τα σκηνικά για την παράσταση κάνοντας κατασκευές και χρησιμοποιώντας και υλικά από το δάσος. Τα παιδιά με τη βοήθεια των γονιών τους, οι οποίοι ενεπλάκησαν στην προετοιμασία, κατασκεύασαν τα κοστούμια τους, χαρακτηριστικό ιδιαίτερα θετικό μια και ένας από τους στόχους ενός σχεδίου εργασίας θα πρέπει να επεκτείνεται και στους γονείς (Hurst στους Blenkin & Kelly, 1996), γεγονός που αυξάνει τα κίνητρα συμμετοχής των μαθητών.

5. ΔΡΑΣΕΙΣ – ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Οι δράσεις οργανώθηκαν με βάση τις προτιμήσεις των μαθητών καθώς και την ηλικία τους, έτσι ώστε να δοθεί σε όλους η δυνατότητα να συμμετέχουν, όχι μόνο στις δραστηριότητες εντός αλλά και εκτός του σχολείου. Το πρόγραμμα και οι δράσεις του κοινοποιήθηκαν στο κοινό της πόλης και σε στελέχη και μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας στις αρχές Ιουνίου. Τα παιδιά παρουσίασαν την θεατρική παράσταση με τίτλο 'Όνειρο καλοκαιρινής νύχτας' στο κινηματοθέατρο της πόλης μπροστά στους γονείς, σε συμπολίτες, στελέχη και μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας. Παράλληλα λειτούργησε έκθεση με τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων στον ίδιο χώρο (εργασίες, φωτογραφίες, εικαστικά, αντικείμενα κ.α.) καθώς και προβολή βίντεο με τις δραστηριότητες μαθητών και εκπαιδευτικών. Η εκδήλωση καταγράφηκε σε D.V.D. Κατόπιν, η έκθεση μεταφέρθηκε στο διάδρομο του σχολείου όπου λειτούργησε μέχρι το τέλος του σχολικού έτους αλλά και για ένα μεγάλο διάστημα στην αρχή του επόμενου, ώστε να αποτελέσει έναυσμα για ξεκίνημα παρόμοιων πρωτοβουλιών. Κάποια από τα έργα των παιδιών παραμένουν αναρτημένα σε αυτόν το χώρο (φωτ. 5, 6). Τέλος, υπήρξαν ανακοινώσεις στον τοπικό τύπο και στο ραδιόφωνο της πόλης.

Φωτογραφία 5

Φωτογραφία 6

6. ΜΕΘΟΔΟΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Μέχρι την ολοκλήρωση του προγράμματος χρησιμοποιήθηκαν δύο τύποι αξιολόγησης, η **διαμορφωτική** και η **τελική**:

Η διαμορφωτική αξιολόγηση έγινε στο τέλος του Φεβρουαρίου -περίπου στο μέσον του προγράμματος- όπου συζητήθηκαν από τα μέλη της ομάδας οι δυσκολίες που προέκυψαν και πιθανές διαφοροποιήσεις που έπρεπε να γίνουν και είχαν σχέση κυρίως με την τήρηση του χρονοδιαγράμματος. Κάποιοι στόχοι που είχαν τεθεί και θεωρήθηκε ανέφικτο να πραγματοποιηθούν μέσα στα χρονικά πλαίσια που υπολείπονταν εγκαταλείφθηκαν (π.χ. σύνθεση μουσικών μοτίβων από τα παιδιά, 'παραμυθοσαλάτα').

Η τελική αξιολόγηση πραγματοποιήθηκε με βάση τους παρακάτω άξονες:

- ✓ το βαθμό συμμετοχής και εμπλοκής των μαθητών
- ✓ την τήρηση του χρονοδιαγράμματος
- ✓ την απόκτηση συγκεκριμένων δεξιοτήτων (π.χ. έρευνα, χειρισμός ηλεκτρονικών μέσων, ανάληψη πρωτοβουλιών)
- ✓ το βαθμό συνεργασίας ανάμεσα σε μαθητές/εκπαιδευτικούς
- ✓ τον αντίκτυπο στην τοπική κοινωνία

Σε γενικές γραμμές το πρόγραμμα θεωρήθηκε πολύ επιτυχημένο. Οι μαθητές ενεπλάκησαν με ενθουσιασμό, και το πιο σημαντικό, ο καθένας είχε κάτι να προσφέρει. Αναπτύχθηκαν ιδιαίτερες σχέσεις μέσα από τη συνεργασία, ιδιαίτερα στις δραστηριότητες που απαιτούσαν ομαδική εργασία για να οδηγήσουν σε ένα καλό αποτέλεσμα (π.χ. θέατρο, χορωδία, ορχήστρα). Ανέπτυξαν την ικανότητα έρευνας τόσο σε έντυπο υλικό αλλά και στο διαδίκτυο, έμαθαν να χρησιμοποιούν οπτικοακουστικά μέσα (ψηφιακή μηχανή, βίντεο, mp3 player) αλλά και τα χέρια τους για τη δημιουργία ακόμη και μουσικών οργάνων (φωτ. 7). Ο αντίκτυπος στην τοπική κοινωνία και στη σχολική κοινότητα ήταν πολύ θετικός. Όσον αφορά την τήρηση του χρονοδιαγράμματος υπήρξαν κάποια προβλήματα, τα οποία προκλήθηκαν κυρίως από το γεγονός ότι η έγκριση του προγράμματος ήρθε αρκετά αργότερα από ότι υπολογιζόταν και συνεπώς αρκετές από τις προγραμματισμένες δραστηριότητες δεν μπόρεσαν να γίνουν ή χρειάστηκε να χρησιμοποιηθεί εξωσχολικός χρόνος για να πραγματοποιηθούν.

Φωτογραφία 7

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΣΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Με το πρόγραμμα αυτό διαπιστώθηκε για μια ακόμα φορά η σημασία της καθολικής εμπλοκής όλων των μαθητών και η προσέγγιση ενός εκπαιδευτικού αντικειμένου μέσα από τη διασκέδαση και το παιχνίδι. Οι ώρες που οι μαθητές αφιέρωσαν στο πρόγραμμα ήταν ώρες ευχάριστες που δημιούργησαν θετικό κλίμα και επομένως η πρόσληψη των πληροφοριών ήταν η μέγιστη. Οι

Krashen & Terrell (1983), προσπαθώντας να εξηγήσουν αυτό το γεγονός, αναφέρονται σε ένα είδος φανταστικού εμποδίου που ονομάζουν συναισθηματικό φίλτρο· το εμπόδιο αυτό μειώνεται ή εξουδετερώνεται όταν οι μαθητές νιώθουν άνετα και αποβάλλουν τις αναστολές τους, γεγονός που τους βοηθά να είναι πιο δεκτικοί, όχι μόνο σε γνώσεις αλλά και σε συναισθήματα. Συνεπώς, όταν δεν υπάρχει το άγχος της αξιολόγησης και βαθμολόγησης επιτυγχάνεται, όχι μόνο η υιοθέτηση θετικών στάσεων και συμπεριφορών, αλλά και η ενίσχυση της αυτοεκτίμησής τους μέσα από τις δυνατότητες που τους παρέχονται για να ξεχωρίσουν σε κάτι διαφορετικό και να νιώσουν το θαυμασμό και την αναγνώριση από συμμαθητές, γονείς και εκπαιδευτικούς. Το παραπάνω γεγονός ενισχύεται μέσα από τη διάδοση των αποτελεσμάτων στην τοπική κοινωνία (παράσταση, παρουσίαση δραστηριοτήτων, ραδιόφωνο κ.α.). Τα παιδιά ευαισθητοποιήθηκαν σχετικά με ένα ζωντανό κομμάτι της πόλης τους (το δάσος 1000 πεύκα) ανακαλύπτοντας καινούργιες πτυχές του. Επιπρόσθετα, το πρόγραμμα έδωσε την ευκαιρία να γίνει και μια διαπολιτισμική προσέγγιση μέσα από την αναφορά σε κείμενα ξένων συγγραφέων και πίνακες ξένων ζωγράφων και να τους βοηθήσει να κατανοήσουν ομοιότητες και διαφορές σε σχέση με παρόμοια ελληνικά έργα. Όσον αφορά τον αντίκτυπο του προγράμματος, δεν περιορίστηκε στην τοπική κοινωνία. Το υλικό που παράχθηκε στάλθηκε σε εταιρικά σχολεία στην Ισπανία, Ιταλία, Γαλλία και Μινόρκα, αυξάνοντας σημαντικά τον κύκλο των αποδεκτών των αποτελεσμάτων του προγράμματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Blenkin G. & Kelly A.V. (1996). *Early Childhood Education*. Paul Chapman Publishing Ltd, London
2. Candlin C.N. (1981). *The Communicative Teaching of English*. Longman, Harlow
3. Fisher J. (1996). *Starting from the Child?* Open University Press, England
4. Gardner H. (1983). *Frames of Mind*. Basic Books, U.S.A.
5. Hickman J. & Cullinan B.(eds) (1989). *Children's literature in the classroom: Weaving Charlotte's Web*. U.S.A.: Christopher – Gordon Publishers, Inc
6. Krashen S.D. & Terrell T.D. (1983). *The Natural Approach*. Oxford: Pergamon Press
7. Gardner H. (1999). Interview with Howard Gardner. Ανασύρθηκε στις 18 Ιανουαρίου 2004 από: <http://www.nea.org/neaoday/9903/gardner.html>
8. 4teachers.org. (2006). Building motivation. Ανασύρθηκε στις 8 Σεπτεμβρίου 2006 από <http://pblchecklist.4teachers.org/more.shtml>